

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-tér, a hidkaputól kimenet balra a 26. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, éstitűrtőkön és szombaton délel. Ára évfolyamra 3 ft. 6. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. 6. és minden hirdetés után 30 kr. bérletdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelik. A nyilvántartás cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez csatolandók.

KIADÓ-HIVATAL:

Könyvtáros, STEIN J. könyvkereskedése,

Kolozsvár, aug. 14. 1866.

(D.) A közfigyelem mindinkább kezd elfordulni a háborútól, mely nem igen hozott egyebet Austriára megaláztatásnál, s oly békétlené, mely hogy újabb háborúk, zavarok s feloszlás forrása ne legyen, leginkább attól függ, hogyan fogja az osztrák kormánykör felfogni megváltozott helyzetét, s fellelni a mentő és összetartó eszmét.

Minthogy a teendők helyes felfogásától függ annak megtartása s jövőre is biztosítása, a mit két szerencsétlen hadjárat még fennhagyott, igen természetesen a közfigyelem mind élénkebben kezd a birodalom belügyeivel foglalkozni.

Miután Austria a német nemzetiség összességéből kilépni kényszerült, kérdésen kívül hinniünk kell, hogy inkább mint valaha el fog ejteni a centralisatio tana, s az államélet új megalkotása a történelmi országjogokra lesz tekintet, s ezt annál inkább reméljük, mert magok a szláv törzsek, felvilágosultabb nemzetiségek, minők a csehek, morvák, éppen nem csüngenek a centralisatio.

Austria most kevésbé mint valaha szakíthat történelmi fejlődésével: a dualizmussal; de e dualismus sem lehet két külön rész centralisatioja, s valamint a magyar királyságnak respectálnia kell Horváthország országos jogát, úgy az örökös tartományok tömbjének is a foederalismus eszméjéből meg kell annyit tartania, a mennyi mellett az alkotmányos szabadságnak megfelelő államháztartást vinni lehet.

Külön Cseh-, Morvaország, külön Austria nem lehet szorosabban összekötő kapocs nélkül, mert ekkor, a mint utóbbi cikkünkben fejtegettük, lehetetlen a miniszteri felelősség s a parlamentarismus eszméje szerint kormányozni, ekkor megint a divide et impera, s a tehetetlen Landtagok rendszerénél állanak, a mi alkotmányos szabadságot éppen nem biztosít.

Igy kérdésen kívül lenni kell az osztrák örökös tartományok részére is éppen egy közös országgyűlésnek s közös miniszteriumnak, mint lenni kell a magyar királyság részére.

Az egyes országok nemzetiségi s történelmi individualitása pedig biztosítva lehet oly alaptörvény által, mely az egyes országokban a községi s helyhatósági életet megalapítja, melyben a külön apróbb, nagyobb nemzetiségek nemzeti fejlődésükre térnyerjenek, s ezen felül a felelős miniszterium oly móddal alakíttatik meg, hogy annak külön osztályában az egyes tartományokból tekintettel azok főbb nemzetiségeire kinevezendő kormányfőket hivatnak meg, kik a tartományokat közvetlen érdeklő ügyek kezelésére döntőleg befolyhassanak.

Igy a közös birodalom két történelmi része külön felelősminiszteriumok, s e részeken eső egyes tartományok egy törvényhozásba a népszám szerinti választás, mint az illető miniszteriumba a történelmi tartományi jog alapján képviselve leendő, valószínűleg elérhető lesz a birodalom egyes alkatrészeinek azon szabadabb mozgása, mely a közös államéletet minden néptörzsekkel megkedveltetti, s a közösen birt szabadság-érzete képezheti azon összetartó kapcsolatot, mely a birodalom fennmaradását egyedül biztosítja. És az ily összeköttetési viszony annál természetesebb, mert míg a bár egy faj, de külön dialectusu s így külön apró nemzetiségek egymás nyelvét nem értik, a közép méltóságú ember is érti az örökös tartományokban a német, s a magyar királyságban a magyar nyelvet.

Segíteni fogja ez összetartást a birodalomban lakó néptörzsek azon helyzete, hogy közülök egyik nemzetiség sem bír azon nagy létszámmal, hogy hegemoniáját a többi felett kivívja.

A szláv fajtákban volnának a birodalom két részében legnépesebben, de a faj nem nemzet, a szláv fajnak pedig egyes nemzetiségei mind sokkal kisebbek a német vagy a magyar nemzetiségnél, és így kérdést sem szenev, hogy valamint a Lajthán inen a magyar, úgy a Lajthán tül résznek összefoglaló nemzetisége ma is csak a német lehet.

Igy a birodalom két részét, két nemze-

tiség még összetarthatja; de az összes birodalomban egy összetartó nemzetiség akkor sem érvényesíthető magát, midőn a császári ház ura vezére volt az összes Németország, annál kevésbé most, midőn Németország minden viszonya Austriával megszakad. Szólanak a lapok a magyaroknak mint legnépesebb s egy dialectusu népfajnak új hivatásáról. Bismark azon nézetét, hogy Austria sulypontja Budapest, kezdik oda kiviteleni, hogy az austriai birodalom kiválólag a magyar nemzet hegemoniája által tarthatna fenn magát.

Nincs kétség ma abban, hogy a korona sulypontja csakugyan Magyarország, ez régebbi viharok közt is kitűnt, most pedig tagadhatatlanná vált; de e birodalom történelmi fejlődésénél fogva nem lévén egy, ebben a sulypont fogalma a hegemonia fogalmával nem azonos. Nemcsak hadtanilag szerencsés fekvésénél, de a hadviselésre képes erejénél fogva a magyar királyságból nem ritkán újítá ki ellentámasztó erejét a korona, mikor már a hódító ellenség az örökös tartományok nagyobb részét elfoglalta, azonban a magyar nemzet soha sem törekedett arra, a mi irányában az osztrákoknak valószínű betegsége volt, a magyar királyság népe nem akart soha uralkodni Austrián s jövőben sem akar, a magyar nemzet népessége arányához képest csak arra van hivatva, hogy saját királyságát, nem pedig hogy a birodalmat is összetartsa.

E célra tehát a kormányok döntő erő Magyarországnak nem kereshetnek, feladatuk az, hogy Magyarországot a honalapító nemzet által összetarthatni ne gátolják, sőt segítsék; az örökös tartományokat pedig szintén a közszabadság kapcsai és a szabadellvi kormányzás által a német mint törzselem körül összetartanak. Azután aztán a két rész közötti közös érdekek mindkét rész önfentartási feltételeinél fogva oly biztos kapcsolat képeznek, hogy azoknak feltörése miatt aggodni bizonyosan nem lehet; mert Magyarország jól belátja, hogy ily nagybatalmak közé helyezve, támaszt az osztrák örökös tartományok összességében lelheti, s ezen tartományok összege, ha oly szabadságot élvez, mely által inkább akar együtt maradni mint szétgravitálni, szintén be fog látni, hogy magára külön fenn nem állhatna, s természetes támasza, erejének kiegészítő része ma inkább mint valaha Magyarország.

Ily dualismus biztosíthatja a birodalom fennállását, de a centralisatio nem, s éppen azért nem, mert sem Bécsbe sem Pestre nem lehet a birodalmat centralisálni, mert nincs a birodalomban egy oly nagy létszámú nemzetiség, a mely az egészre hegemoniáját felüthesse, plaralismus által sem lehet a birodalmat összetartani, mert ily beosztással lehetlen az alkotmányos kormányzás, azon apró történelmi országocskák, melyek az örökös tartományok s hódított részek részleteit teszik, nem bírnak akkora néppel, hogy külön felelős miniszteriumok és parlamentek költségét megbírhák, de ha megbírnák is, csekély népességök miatt nem bírnak azon tekintéllyel, hogy elveiknek egy erős közös kormánynyal szemben érvényt szerezhesse; az pedig, hogy alkotmány nélkül kormányoztassanak, nem igen lehet ajánlatos az egyes országokra nézve a pusztá plaralismus kedvéért.

E szerint a birodalom a mi erőt még kifejthet úgy az alkotmányosság mint a külhatalmi viszonyok kérdéseiben, azt csak oly dualismus alapján fejtheti ki, melynek intézvényei folytán a birodalom mindkét részében úgy az egyéni szabadság, mint a különböző népelemek szabad kifejlődése, a szükséges garantiákat feltalálja.

Ugy hisszük, hogy azon elmélet, melyen a 15-ös bizottmány elaborátuma alapszik, a birodalom ezen hivatását tartotta szem előtt, s lehetetlennek látjuk, hogy a kormány ne törekedjék arra, hogy ezen eszmék alapján a birodalom jövő biztosítását minél hamarabb a lehetőleg megszilárdítsa.

Lapszemle.

A föderatív prágai „Politik“ elkecseregett harcot folytat a bécsi centralisták ellen, s mult vasárnap számában a többi között következőleg nyilatkozik a legközelebbi események felett:

A haditábor mindinkább a székváros felé nyomul. S itt jól dressált coteriank kezd el dörömbözni s a poroszok bevonulásával egyidejűleg a skót kapu előtti bódét is meg akarja nyitni, melyben 4 éven át a népek ellenszeme neveltetett fel. Röviden szólva, az államzavarát arra akarták felhasználni, hogy a népetek rászédjék. S mihez áll az ellenszolgálat! Tiltakoznak a nép felfegyverzése ellen, azon háborubán, melynek bekvetkezett óhajtották s melyet „vér és vagyonbeli áldozatokkal“ (saját, a német érdekekben) akartak előmozdítani, a székváros polgármestere egész vádiratot szerkeszt az államkormány ellen, azt nyilvánosan előadja s demonstratiót csinálnak azért, mert a császár azt mondta, hogy nemcsak Bécsét magát, hanem a Bécsen kívüli népetek is meg kell ballgatni. A kormány kényszerítve látja magát az ostromállapot elrendelésére, de vajon ki adott reá okot? Azon lelkiismeretlen orgaumok büntös üzelméi és izgatásai, melyek Austriát corrumáló magaviselet által legjobban kintűntetik, hogy hol keresendők az idegen elemek. A „vesztesz esomót“ egész örömmel fogják fel, hogy az egyes veszteszöket könnyű szerezni szétfordelbessék. A forradalom szörnyét, melyet a csak nagyon is passiv „gaugrófnak“ tulajdonítanak, maguk hirdetik a legszemtelenebb modorral oly pillanában, midőn Klapka, Kossuth, Garibaldi felajánlják segélyeiket. S ez alapon követelnek népszerű miniszteriumot.

Tudjuk, hogy mi szokott a bécsi „népszerű miniszteriumnak“ eredménye lenni. A silány politikai műveltség, mely Bécs nagy tömegeit jellemzi, az őrös liberalismus, mely azt hiszi, hogy nagy, midőn mások áldozatai lesznek, elfogadja mindazon creaturákat, kik, mint népszerű államférfiak mutatják be magukat a szabadság nagy férfai és harcosaiként, s kik aztán az absolutismusra jutnak, mert Austria népei s a Bécsen kívüli hangulattal szemben másképpen nem tarthatják fenn magukat. Ez ama bécsi „népszerűség“, mely ellen egész Austria küzd, s a mely éppen azon pillanathan, melyben minden nevezetesebb párt kész az egyesülés kibékülésre, folytatja izgatásait s a minden centralistával vele született uralmi vágytól fogva a ki egyezésnek esküdt ellensége. A teljes izoltság losszen emez üzemek következménye, s mi mindent elkövetünk, hogy e pártot odáig juttassuk, mert minden austriai párt körében találhatók bekvetkeny elemek, csak ezen bécsi cliquenek nincs egyetlen egy férfa sem, ki becsületesen vélekednék más pártokról, s a ki kész lenne megismerni, hogy a parancsolás ideje lejárt, s hogy azt, a ki nem akar egyezkedni, magukkal sodorják az események.

— A „N. Fr. Presse“ ben olvassuk: „Néhány nap óta a szláv conferentiák egymást váltják fel. Ugyanis többen, kik résztú a poroszok elől megfutamlottak; résztú a megfutamlottak által a birodalom szláv tartományaiól meghívattak, azzal mulatják magukat, hogy az itteni „Stadt Frankfurt“ szálloda egyik szobájában egymás között a föderalismus és az ezzel járó elvek feletti nézeteket cserélik ki. Meddig fog ez időtöltés az illető egyének részéről tartani, nem tudatik; de mivel ezen uraknak honn, úgy látszik, nem sok teendőjük van, s így a mulatás még buzamosb időre terjedhet, ha csak a kolerát, vagy az attóli félelmet nem fogják okul használni arra, hogy egészségi tekintetből Bécs egy jobb helylyel cseréltesse fel. — A nevezett mulatásban résztvevők nevei nem tartoznak a dologra; azonban a fennirt szálloda kapusa mindenkinek, a ki kívánja, megnevezi ezen neveket: Rieger, Palacky, Stroussmayer s. b. Az iránt, hogy a társalgás mily nyelven folytatattik, különböznek az állítások, de sem cseh, sem horvát nem lehet, mivel az egyik ur, ki magát azzal mulatja, hogy jegyzőként vesz részt a föderalisták tárgyalásaiban, egyikét sem érti a szláv nyelveknek, ezen ur: az új udvari tanácsos Warrens!“

— A mint a lapok statisztikailag számba veszik, a békeelőzetek eredménye esetében Németország következő alakot öltend:

Észak-Németország legnagyobb részben porosz birtok lesz. Poroszország területe 6333 mértföldre terjedend 23.266,642 lakossal, hová azonban Felső-Hessen még nincs beszámítva; ezzel ellenben és Hamburggal, mely valószínűleg szintén bekebelezettik, a porosz monarchia 6410 mértföldnyi területet és 23.600,000 lakost foglaland magában.

Poroszország mellett Észak-Németországban még fenn fognak állani: a szász királyság (272 mértföld, 2.400,000 lakossal); a két Mecklenburg (összesen 294 mértf. 660,000 lakossal); Braunschweig hercegség, mely a herceg halála után Poroszországra száll, (67 mértföld 300,000 lakossal); Oldenburg 114 mértföld 320,000 lak.); Anhalt (48

m. 200,000 lak.); Szász-Weimer (68 mértföld 290,000 lak.); Meiningen — ha mindjárt nem annectáltatik — (45 mértföld 195,000 lakossal); Altenburg (24 mértföld 144,000 lakossal); Koburg-Gotha (35 mértföld 170,000 l.); a két Schwarzburg (összesen 33 mértföld 144,000 lak.); Reuss — ifjabb ág — (15 mértföld 70,000 lak.); Schaumburg-Lippe (8 mértföld 32,000 lak.); Lippe-Deimold (20 mértföld 112,000 lak.). Az öregebb Reuss ág jövő sorsa még nem tudatik. A felsorolt tartományok egészben véve 1080 mértföld területet és mintegy 5.500,000 lakost foglalnak magukban, terület nagyságára nézve tehát Poroszországhoz egy hatodrészéhez hasonlóak.

Ezen öt hatod részben porosz, és csak egy hatod részben nem porosz. Észak-Németországgal Dél-Németországgal áll szemben, melynek alkatrészei eddigelé: Bajorország, Württemberg, Baden és Hessen-Darmstadt, melytől azonban Baden újabb politikai fordulata után itélve valószínűleg teljesen el fog szakadni és az északi szövetséghez csatlakozni; hasonlóul el fog szakadni Hessen-Darmstadt egy része is, mely állítólag Poroszországhoz bekebelezettik; végre még az sem bizonyos, vajon Poroszországnak azon részeit is, melyeket tetteleg megszállva tart és részben már formaszerint birtokba is vett.

Tegyük fel, hogy Baden 278 mértföld területtel és 1.500,000 lakossal szintén az észak-német szövetséghez csatlakozik, (mi által ennek összterülete 7768 mértföldre 30.600,000 lakossal emelkednék), úgy Dél-Németország számára megmarad: déli Bajorország (1385 mértföld 5 millió lakos); Württemberg (354 mértföld 1.800,000 lakos); végre Hessen-Darmstadt (F.-Hessen nélkül 80 mértföld 600,000 lakossal). Összesen: 1819 mértföld 7.400,000 lakossal.

Hadi krónika.

Északi harcztér.

— A „Militair Ztg.“ annak okát, hogy az austriai hadsereg Königrátnál sok ágyt vesztett, így adja elő:

„A július 3-diki csatában az ágyt egy hegyoldalon három sorban voltak egymás mögött, vagy jobban mondva egymás fölé felállítva, annál fogva mozdonyait (két első kereküket) nem lehetett az ágytűtélek által magukkal az ágytűttek összekötni. Ez különben szükséges, mert megkönnyíti a hátrálást az ellenségtől való fenyegettetés esetében, s másfelől a tüztért az ellenséges tüzben a legvégsőig való kitartásra bátorítja, a nélkül, hogy az ágyt elvesztésén aggodnók. De mindamellett, hogy Königrátnál nem lehetett az ágytűtteket a különvált mozdony vasárhídjába beakasztani, a tüztérkitartottak mindaddig, míg az ellenséges gyalogság rohammal az ütegek közé jutott.

Igy lesz világossá oly sok ágyt elvesztése, mihez hozzájárult, hogy az általános visszavonulás alkalmával az Elbe mocsáros partjain sok odarekedt. Ezen veszteségek mindamellett dicseretere válnak az osztrák tüztérnek, mely nagy hidegvérrel és kitartással működött, s a hegyoldalon felállított ütegek megmentése csak azon mult, hogy az ellenség gyors és nagyon vitéz rohama közben nem maradt idő, hogy a mozdonyba fogott lovak a meredeken kétszer forduljanak, mi pedig szükséges volt az ágyt felmozdonyzására.

Különb az ágytűtteknek fentnevezett háromszoros felállítását jól gondolnak, sőt genialitáknak lehet nevezni; csak így volt lehetséges ama szoros helyen háromszoros pusztító tüzelést folytatni. A tüztérzés mind szárazon, mind vízen ujra megfellelt hírnevének. Még kifejezi végül a cikkíró abbéli csodálkozását, hogy eddigelé semmi említést nem tettek az osztrák lövedékekről amaz ütköztetben, holott ez a fegyvernem, kivált az által, hogy egy perc alatt öt lövést lehet vele tenni, igen alkalmas lett volna az ellenségre az erdőkből és az árkos-gödör helyekből való kimozdítására.

— Ugyanazon lap egy szemtanu után a Königráti csatának egy második mozzanatát is leírja. Tudva van, hogy Chlumnak a poroszok által történt elfoglalása volt az elhatározó. A Chlumhoz rendelt osztrák csapatokról a szemtanu leírása így szól:

„A Sachsen Meiningeni hercegét nevet viselő 45-dik, a Heinrich főherceget nevet viselő 62-dik gyalogezred és a 4-dik vadász-zászlóalj az üteggel képezék Appiano vezérőrnagy dandárát, mely a 3-dik hadtesthez tartozott. A 2-dik és 3-dik zászlóalj (a 45-dik ezredtől) Slaveczki ezredessel és Jakovszki őrnaggyal reggel 9 óra tájban megszáll Chlumot; az 1-ös gyalog-zászlóalj és a fentnevezett

vadász-zászlóalj ezen helységtől balra egy síkon voltak felállítva s ettől balra a 62-dik ezred.

A faluban elhelyezett két zászlóalj nem háborított 9 órától délután 2 óráig, parancsnok volt a faluban maradni. De ezalatt az 1. zászlóalj és a csatárláncba felsorolva, élénk csatározást folytattak s nem csak megtarták állásukat, hanem szemléltetőt is nyertek.

De egyszerre — délután fél háromra volt — azt vették észre, hogy Chlum mögött a mély hegyi utaktól tetemes ellenséges osztály bukkan elő, s egyenesen Chlumra tart. Mihelyt Novák őrnagy megpillantá az ellenséget, zászlóalját osztálytömegbe állította, s az ellenség első csapatai ellen rohamra vezényelte. A roham sikerült, az ellenség visszavetett. De ezen pillanathon a hátrorohadó csapat háta mögött egyszerre saját ühlőseink egy osztálya jelen meg, és megrohanta azt, a sűrű füstben ellenségnek véltén.

A zászlóalj, melyet most az ellenség is homlokban támadott meg, sokat vessített. Novák őrnagy halálosan találva esett le lováról, s csapata hősi ellenállás után szélylyel veretett. Mint utólagosan megtudtam, az egész zászlóaljból csak 2 tiszt és 160 ember maradt épen. Ezen alkalommal történt, hogy Novák őrnagy arra inté Zolnait, az óriási termélt zászlótartót, hogy a rábizott zászlót haláláig védelmezze; de alig mondá ezt, midőn Zolnai elesik, Vecseri őrmester veszi át a zászlót, ez is halálra lövett kapván, Hersch cadet veszi át, pár perc múlva ő is elesik. Most Cepenig hadnagy vette kezébe a golyóktól már egészen összerongyolott zászlót, ki annak megtartását lehetetlennek látván, egészen szélylyel szaggatta, s csupán nyelét tartva meg, esett el ő is. Így a poroszok csak a zászlónyel elfoglalásával dícselkedhettek.

Nem kevésbé szerencsétlen volt a faluba elhelyezett 2-dik és 3-dik zászlóalj sorsa. Gondolni sem lehetett a falunak az útiszörte nagyszámú ellenséggel szemben való kitartó megvédésére. Legelőször az ezredes és alezredes estek el, s csak Jacakovezki őrnagynak sikerült 600 ad magával kereszttel vágnia magát az ellenségen, a többi vagy elesett és megsebesült, vagy elfogatott. Az ezred, mint később megtudtam, 3 tüzér, 47 főtisztet, 2300 embert veszített halottakban, sebesültekben és foglyokban. De a két zászlóalj zászlói megmentének a zászlótartók lélekjelenléte által.

— A Szenitz mezővárosban (Nyitrán) vívott lovassági csatáról a hó 8-dikáról írják: Szombaton július 21-én délután s este felé erős porosz őrszarak mulatkoztak itt, később azonban ismét visszavonultak. Vasárnap július 22-én délelőtti 11 órakor, midőn az emberek éppen a templomból kijöttek, mintegy 300 porosz dzsidás vonult a városba, s a főtéren megállapodott; a parancsnok azonnal rendelkezett arról, hogy a legénység a szükségessé, a lovak zab-, széna- és szalmával ellátassanak; végre megigérte, hogy a magán vagyon érintetlenül hagyatik; azonban az ígértől később felette eltértek, mert a poroszok legkevésbé hagyják érintetlenül a magán vagyont.

Mindjárt megérkezéskor, mikor még sorban és rendben állottak, a lakosok kénytelenek voltak az elmaradhatlan „vajás kenyérrel” szolgálni nekik. Parancsnokunk rendelkezése folytán a magán házakba szállásoltattak el, némely helyt 20—30 ember. De délután 4 óra tájban ugyanezen napon rémítő utcai harc keletkezett, miután a száz dragonyosok, kik 1 óra távolságra voltak, rögön a városba rohantak és a poroszokat mindkét felől körülverték. Ezekre nézve a támadás oly váratlanul jött, hogy a legnagyobb zavarban, lovaikat még kellek fel sem nyergelve, gyorsan futásnak erednek.

A rohammal megjelent száz dragonyosok irtózatossá dühbelet csaptak a visszamaradt ellenségre, a százok mintegy 40-en lehettek, a poroszok 100-on föltúl; a harc éppen egy keskeny utcában folytatott; a poroszok kétszer visszavonultak, midőn a távirat, a fegyverszünetet jelentve, megérkezett s a százok ismét visszavonulni kénytelenítették. Ezen ütközetben porosz részről 1 alhadnagy és 7 közlegény súlyosan megsebesült, egy halva maradt, 6 közlegény és 1 alhadnagy elfogatott.

A százok vezetése 1 főhadnagy, 3 közlegény, kik könnyű sebet kaptak, s egy súlyosan sebesült közlegény; egy ember halva maradt; a százak közül egy sem fogatott el.

A poroszoktól 6 ló és egy fegyverkészlettel megrakott kocsi vétetett el. E csatánál, fájdalom, sajnálatra méltó eset fordult elő. Az itt általánoson tiszteletben állott Zimmer József, adóhivatali ellenőr, ki véletlenül az utcán volt, és a csata kezdetén seholva sem menekülhetett, mert a házak kapui mind be voltak zárva, a jobb szomszédja lövést kapott, valószínűleg e sebesülés áldozata leend. Az itteni cs. kir. hivatalnokok a várost nem hagyták el.

— A „Times” levelezője az osztrák főhadiszálláson Benedek hadmenetét Olmützben Pozsonyba következőleg rajzolja:

Midőn az északi hadsereg a könngrázi vereség után Olmützbe visszavonult. Benedek zászéka abban rejlett, hogy elszórt hadseregét ismét összehajtsa s annak az erővonalak mögött kevés nyugalmat szerezzen, míg testileg és erkölcsileg megújul. Ekkor ismét vagy szembeálljon a poroszokkal, vagy ismét álljon a

adandó alkalommal a poroszok közlekedését elvágja; mindazonáltal jöllehet Olmütz elegendő élelemszerrel volt ellátva, hogy a helyőrség hosszabb osztrák hadsereg számára elegendő élelemszer a környékéből meg nem szerezhetett és a Béccsel való összeköttetés is felette nehéz leendett vagy teljesen elzárt. Ez volt valószínűleg oka annak, hogy Benedek parancsot kapott, miszerint seregét a Dunán átvezesse és azt a főherceg parancsa alá állítsa. Miután vaspályán lehetőségek csapattal hadszekeréssel, készletekkel, tüzérséggel stb. előre küldött, kénytelen volt mégis az öt hadtest nagyobb részét Pozsony felé vezetni, mert a poroszok ez időben már oly sok helyet foglaltak el az országban, miszerint a közvetlen visszavonulás Béccben nagyobb csata kiküldése nélkül lehetetlen vala, s ilyennek megkísérlése, a hadsereg állapotát tekintve, nem volt tanácsos. Ennek fogva jul. 12-én az első hadosztály Prerauba küldött, hogy a vaspályát a troppani vidéken gyanított 4500 porosz ellen megvédje. Ez állásban maradt jul. 15-éig, mely napra a 8-dik hadtest vele egyesült. Julius 14-dikén hagyta el a 2-dik és 4-dik hadtest Olmützt és esékely csatározás után Tobitschau, Kojeticu, Zajmek és Hradisch helyeken átkeltek. A Tobitschaunál talált ellenséggel könnyen legyőzött s az ut hátra levő része Prossnitz-ig zavartalanul megtörtét. Jul. 15-dikén a 6-dik hadtest Weiskirchen és Betzavölgyön át a nélkül, hogy az ellenség által nyugtalanított volna, szintén eltávozott Olmützből. Ugyanezen napon hagyta el Benedek törzskarával és a 8-dik hadtesttel a vonalt, hogy azon irányt, melyet a másik két hadtest vőn, kövesse. Tudva volt, hogy a poroszok közelben vannak, ennek fogva parancs adatott ki, miszerint a kis sereg készen tartsa magát bármily ponton az ellenséggel leendő üsszeütközésre. Hogyan hajtatott végre e parancs, itéljék meg az olvasók a következőkből. A hadoszlop élén egy ezred dzsidás, ezután egy dandár gyalogság lépdelt; ezután jött négy üteg tartalék-tüzérség, katonai szekerészet, végre a hadtest zöme; a dzsidás ezred másik fele az utócsapatot képezte. Ily hadmenetnek fővonalasági rendszabály lovas őrszarakokat és gyalog csapatokat küldeni előre mindkét szárnyon, hogy idejekorán az ellenség közlekedését értesüljenek. De ezen fontos kötelesség elmulasztott vagy csak hiányosan teljesített, mert a Weber dandár, mely a hadoszlop jobb szárnyán haladt előre, nagyon hátra volt az utócsapathoz és herczeg Taxis lovas osztálya — 8 órakor tehát 3 órával később indult el a gyalogságnál, s csak akkor érkezett meg, midőn késő volt. Ennek oka nem a lovassági parancsnok volt, ki csak a nyert parancsot teljesítette. — Benedek törzskarával együtt az ágyuk mellett lovagolt. Ily rendben haladt tovább a hadoszlop, s az előcsapat lovassága már rég túl volt Tobitschaun, midőn a hadoszlop ele a poroszok által megtámadott, kik a monentet feltartóztatták, míg egy üteg kevésbé jobbra a hadoszloptól a homlokzat közelében levő magaslaton foglalt állást, az egész ut felett uralgott. Ugyanakkor két porosz testőr-vertes-századot lehetett látni a magaslat gerinczen szintén jobbról az osztrák ütegek felé az uton közeledni. Benedek maga rendelt az ellenséges ágyuk ellen 3—4 üteget, melyek a lovasságtól 6—800 lépésnyire nyomultak előre. E lovasságot Taxis hg osztályának tartották a táborokar tiszteinek ellenvéleménye ellenére is, kik szerint az ausztrai lovasság azon időre még nem érkezhetett meg. A lovasságot nemzetisége iránti kétség csak hamar eloszlott, mert a porosz lovasság egy százada támadást intézett az ausztrai ágyuk ellen, nem vágtatva, hanem lassan ügetve és sorokban, hullámozván s ingadozván, mint a búzávetés, a mi Benedek táborokarának egyik tisztje szerint éppen nem nyújtott szép látványt. A táborokar mellett tudvalevőleg mindig van egy kis lovasscsapat, részint fedeztetül, részint küldöncz szolgálat teljesítése vagy a lovak vezetése végett. E csapat a most leírt válságos pillanatban 40 emberből állt. Néhányan közlők lovakat vezettek, míg mások a tisztek könnyű podgyászát vitték nyergeiken. Azonban bármily kevesen voltak és felpakolva oly módon, hogy néhányan még kardjaikat is alig ránthatták ki, az osztrák lovasság tulsúlyának érzetével bírtak, a mely a tapasztalás által szilárd meggyőződésé lőn, mert az ausztrai lovasság — ha csak porosz lovassággal volt dolga — ezt mindig megverte. Most is a vezetőklavakkal, podgyászal és ki sem húzott karddal rohtak meg az osztrák dragonyosok a porosz lovasság szárnyát, éppen azon perczben, midőn az az ágyuk közé nyomult, melyek szekerészlegénysége az ütegek előréseivel már hátrálni kezdett.

Több táborokarai tiszt részt vett ezen üsszeütközésben és a porosz vertesek nem sokára második századjokhoz vonultak vissza. Ez utóbbiak, úgy látszik, nem volt bátorsága a bajtársak segélyére menni. Néhány percz múlva még négy század porosz lovasság érkezett a színhelyre, az egészen védtelenül álló 2 üteget elfoglalván. Miután a porosz gyalogság is mutatkozott, az ausztrai 8-dik hadtest szemben állított fel az ellenséggel, de e pillanatban érkezett meg Taxis herczeg, jelentvén, hogy két porosz hadtest közeledik. Az ausztraiak ekkor egy hídron a Morava folyó balpartjára vonultak vissza Prera felé, hová 2 órai ut után, elszorítatva szába vett visszavonulási vonaluktól, megérkeztek. Roszul esik a vitéz csapatok csüggedése.

ről megemlékezni, de nem hallgathatom el, hogy az ausztrai gyalogság ekkor pillanatnyilag minden bátorságát elvesztette. Azt mondták a legényeknek, hogy szuronyrohamjuk ellenállhatlan lesz és ezt bizonyítandók a porosz első sorból halmazokban buliótt az ellenség, hanem a roham nem sikerült, mert a folyvást tüzelő poroszok által visszavonultak. A tüzelési arány úgy állt a két fél között, még egyenlő szám mellett is, mint 1 a 3 vagy 4-hez. A kedélyek le voltak verve, a szív elszorult az aggodalom miatt. Rapprecht herczeg lovasai nem bírtak több önbizalommal, nem voltak vakmerőbbek, mint Edelsheim huszárai és dzsidásai. Azt, hogyan rohtak az ellenlovasságra, hogyan bolygatták folyvást a poroszokat és fedezték saját seregük visszavonulását, hogyan ingerelték az ellent, mértékzték meg azzal, s mennyire hibonyították az osztrák lovasság tulsúlyát (mit porosz hivatalos jelentések sem tagadnak) egykor majd az enyimmél ékebb toli fogja leírni. „Nem dicserhetjük eléggé tüzelésüket és lovasságtokat — mondják a porosz tisztek — de gyalogságokkal nem gondolunk.” A tüzelésnek ritkán jutnak osztályrészt dicső tettek, de ki tagadhatná meg a babérkoszorút azon gyermekded ifjú hadnagytól, a ki Könngrátnél, miután az üteg többi tisztje már mind elesett, miután egy segédtestt küli vele, hogy vonjon vissza, ezt kérdezte: „Hogyan tehessem ezt? Csak 12 lovam és egy ágyhoz való legénységem van.” Két ágyut mégis megmentett. Az nap vagy a következőn a porosz lovasság megtámadta az ausztrai huszárokat, de ez által visszavetvén, sok halottat s 30 foglyot veszített. Minden balszerencse mellett is békével folyt a visszavonulás és a katonák megedzve, megérsődve érkeztek Pozsonyba.

— A könngrázi csatáról. Az ágyukbani tetemes veszteség a könngrázi csatában épp oly meglepő volt, mint eddig megmagyarázhatlan. Az eddig nyilvánosságra jött hivatalos porosz jelentések, közlés és szemtanúk közleményei szerint, ezen talány most már megoldatik.

Ami csatában — írja a „Milit. Ztg.” — az ágyukat egyik magaslat lejtőjén egymásután három sorban, vagy jobban mondva egymásra állították fel s a lejtős tér miatt a talyigák (kétkerékű előreszek) ágyuikkal, az ehhez való ágyukötéllel által meg nem erősíthetettek. Jöllehet ezen összekötés mulhatatlan szükséges, és egyrésztől az ágyuk idejekorán elszállítást az ellenség fenyegetése alkalomával könnyíteni, másrészt a tüzekek kitarását az ellenséges tüzelésben, a csata utolsó perczéig, a nélkül, hogy az ágyuk elvesztésétől tartani lehetne, lehetőséggé tenni akarják, akkor épp ami felállításon az ágyukkezelenél a talyigák lejtős állásuk miatt a töltést, irányzást, tüzelést, az előremozdonyozást, a talyigák gyors fordulatát minden lövés után felette nehezíték és gátolták.

Az ágyuk felállításánál Könngrátnél, mint említők, az ágyukötéllel a talyigán levő vaskarikába be nem kapcsolhatott. Mindennek dacára a szolgálatot tevő legénység mindaddig helyt állott, míg az ostromló ellenséges csapatok az ütegek közé nem rohtak, s így a jelentékeny ágyuvészteség meg van fejtve, még ehhez járultak azon ágyuk, melyek az Elbe folyón történt visszavonulás alkalmával a posványos partterületen tovább nem szállíthatattak.

Bármily sajnálatra méltók legyenek is ezen veszteségek, mindazáltal a csata alatt a legénység részéről tanusított vitéz, nyugodt, hidegvértű magaviselet és szívós kitartás fényes bizonyosságot szolgáltat tüzelésük állapotáról, miután a terület minősége és az ellenség heves támadásánál fogva lehetetlenség volt azok megmentéséről gondolni.

Levelezés.

Woda, auguszt. 8. 1866.

Aratásunk megtörtént. Az üsszetések sok szép kalangyát adtak. Kik csépeltek egyre-másra egy kalangya mageresztését öt erdélyi vékára teszik. Szép eredmény lenne, ha mind búzaszem volna, de sok benne az üsszög.

A szomszéd Aranyoscsék felső része aratásának fele része üsszög. Félnék sokan, hogy jövődöbe még több üsszög lesz, hogy ezen mostani üsszögös magból kell vetni. Mi pedig ellenvéleménybe vagyunk. Annyi igaz, hogy a gazdaközönység eddigelé állását mind a vetett mag beteges létének tulajdonította, s egyezersmind különféle szerekkel tanácsolta az elvetendő mag megmosását. A falusi tanulatlanabb nép pedig, hogy üsszögös gabonája ne legyen, vetésekor sokféle kuruzsolást vitt véghez földjén, s ha üsszög nem termett földjén, hitt babonájának. A megmosás, babonázás az üsszög elé nem állására teljességgel be nem folynak. Befoly erre egyedül a májusi és júniusi időjárás.

Ha búzavirágzások erős hideg szelek járnak és deres éjek lesznek, a búzafő virágja anyaszálát, bibejét összetörik, megfagyalják, melyek aztán himport nem vehetnek fel, s így az ugynevezett tokba már készen álló kocsonyanev-alaku anyag búzaszemmé nem idomulhat, hanem lesz belőle elebb a ráható hideg lég által fagyás, a következő meleg által fenésedés és megfeketedő elégett poranya, mit feketeségeért üsszögnek nevezünk. Ezen üsszögnek nincs alvó élete, csiraképessége, annál fogva ha elvetik is, soha ki nem kel; tehát az üsszögös búza elvetése nem fog üsszögös termést

adni, ha a búzafő virágzása jó időbe foly le. A fennemlített időbeli virágzás pedig a szemelt és egy elvetett búzába is üsszögöt hoz elő.

Balogh János.

S. Szt.-György, aug. 7.

Nyílt tudósítás tks. Gálfi Sándor urhoz.

A hohenheim magyar könyvtár 152 darab, nagybőrra szépirodalmi művekből álló része, melyet ön, tisztelt bafai, múlt évi december hó 16-ról keltezett nyíltlevelében sepi-szent-györgyi ev. ref. tanodánk ifjúsági könyvtárának gyarapítására ajánlani s utba is indítani szives volt, töltünk nem függő okok miatt szokottabb hosszabbra nyílt szálitási körntja után nem sokkal ezeltől tanodai előjárásunknak minden hiány nélkül kezéhez jutott.

Mely kézhezvétel felől, midőn ön nyíltlevelében is kifejezett kívánata szerint, e becses lap után, nyilvános és értesítői s egyezersmind nyugtatni szerencsénk lenne, igen kedves teendőknek esmerjük, tanodánk nevében, legelső helyen önnek, egyáltalában pedig mindazon érdemes pályatársainak, kik szép reményű tanítéztinket ily értékes küldeményvel megajándékozták szivesek voltak, legforróbb köszönetet nyilvánítani.

Még csak 7 éves pályafutást számláló tanítéztink legnagyobb részét rikánbeli székely néptink áldozatkészségéből alapulván, s jelenleg is arra levén utalva: a segélyező részvét bármennyű támogatását életfeltételének kell hogy tekintse.

S midőn ezen részvét nyilvánulása még azok irányában is örök hálára kötelező, kik ez intézet szellemi gyümölcseinek közvetlen élvezetében részesülnek: mennyivel fokozottabb hálára köteleztünk azok által, kik a jótékonyág nemes erényét minden viszonyossági tekintet nélkül, csak is jobb sorára érdemes székely néptink iránti rokonszenves érdekeltségéből gyakorolják.

Fogadja azért ön, tisztelt bafai, többi adományzó s alapító társaival együtt legőszintébb áldáskívánatunkat, s e tanítézet minden igaz barátainak méltánylatával egyesült hálás köszönetünket.

A kik egyébiránt a legatyafiságosabb indulattal vagyunk önnek a tanoda előjáráság gyűléséből. S. Szt.-Györgyön, aug. 7.

Elkötelezett szolgálai:

Székely Gegely, Vajna Sándor,
fogadnok. igazgatótanár és tollvivő.

Bodola, aug. 5.

Historiai nevezetességtől kis falvánkban a cholera rémítőleg dühög. Múlt hó július 27-dike óta ez óráig már 24 egyén lett áldozatja, s jelenleg 30 beteg van. Nem kedvez ez sem az ifjú, sem a közép-, sem aggnaknak, a kire rá talál, irgalmatlanul kiragadja az élők sorából. Az erőteljes férfi, vagy nő, ki ma vigan költi el vacsoráját kedves családja körében: holnap már balál martaléka. Előjelei: szívfájás, gúrosfogás, alul és felül való hajtás. A mai napon mi reformátusok négyet tevének a néma sir keblébe.

Megható jelenet az, a midőn a harangok búsan zúgnak, a reformátusok zengedező ének közt egyszerű menettel kísérik halottaikat: akkor a rom. katolikuskok a Krisztus halálát jelző kereszt után búsan lépdelve halottjokhoz; s három orvos Braszából tks Otrobán Nándor, hidvégi járásból tks Szabó Vazul és Prásmáról tks Pichner József urak, kísérve az előjáróktól, menendők a betegeket szemlélteni: a falu derekában egy ponton együtt találkoznak, másfelől a görögönemegyesítettek tornyában is sirnak a harangok az ök halottjok számára. Még a legmegátalkodottabb ember is Isten imáadására buzdul. Orszerral élők közül e betegségből sokan felüdültek, a kik jóelőre használtak; mert a község jegyzőjénél vannak letéve az orvosok.

A mint hallom, t. járás-szolgabíró urunk e csapat gátlandó, egy állandó orvosról is fog gondoskodni. De néptink a főorvoshoz, a mindenható Istenhez fordul, buzgón és szorgalmasan imádkozik, minden valláson lévők Uri szent vacsorával élnek, kibéklülven Istennel, kérvén ő felségét, szüntesse meg köztünk ez ijesztő dűghalál kezdetét. Ijesztő is ez; mert itt csaknem minden ember koporsónak való deszkáról gondoskodik. Jó az Isten és irgalmas, s meghallgatja az őtet imádó népet. Nem mellőzhetem el, hogy nálunk mily babonások az emberek: nekem beszélt egy katolikus ember, hogy e nem cholera, hanem csoma; mert az ő nője egy este, a mint a halottól ment baba, látta, hogy a csoma, mint egy szénásszekér akkora, ide s tova bolyongva az utcán mindenfelé fényt lövölt, szerintök a csomát ki lehet a faluból üzni, hogy ne pusztítson, ha kilencz nő ingeket csinál és azt a pap megszenteli, s ök ayal a falut körüljárva egy keresztútba leteszik, hogy azokat a csoma vigye el, vagy pedig ha egy halottat a sirba megfordítva hasra tesznek. Mind a kettőt megtették folyó hó 4-kén, a kilencz nő, többnyire románok, házról házra vázsnat kéregettek, s abból két nő és egy férfi inget a kilencz nő megcsinálta, s azt a román páppal megszenteltette, az utczákat éjjel körüljárták s egy keresztútba letették. — 5-kén a reformátusok is a sirban egy halottat hasra fordítottak. — Időjárásunk igen száraz és meleg, üsszagonánk Istennek hála bőven termett. Benke József, ref. iskolatanító.

ref. iskolatanító.